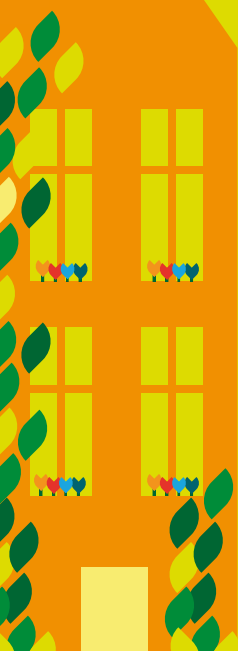

Wijkgroenagenda Spijkerkwartier

Februari 2026

Inhoudsopgave

1. Inleiding	3
2. Beschrijving huidige situatie	5
3. Actieplan	14
4. Ideeën en wensen die we nog niet direct uitvoeren	24
5. Wat kun je zelf doen?	25

1. Inleiding

In Arnhem wil de gemeente samen met bewoners werken aan een groenere en klimaatbestendige stad. Voor iedere wijk wordt daarom een Wijkgroenagenda opgesteld met concrete acties om de klimaatbestendigheid van de wijk te vergroten. Het Spijkerkwartier is een compacte, sterk versteende wijk met beperkte openbare ruimte en maakt deel uit van een focusgebied voor klimaatadaptatie. De wijk scoort relatief hoog op hittestress en voldoet beperkt aan de 3-30-300-regel (zie hoofdstuk 2). Tegelijk kent het Spijkerkwartier een sterke traditie van bewonersinitiatieven en zelforganisatie. De Groengroep verzorgt al ruim 35 jaar de binnentuinen in het Spijkerkwartier en in de wijk zijn diverse sociale en maatschappelijke initiatieven in ontwikkeling, waaronder Stichting BuurtGroenBedrijf en De Blauwe Wijk Economie. Sinds 2018 wordt in de wijk het riool vervangen. In het kader van dit Groot Onderhoud worden bestaande boomspiegels vergroot en wordt, waar mogelijk, extra groen aangelegd.

Door de vele bestaande initiatieven in het Spijkerkwartier is bij het opstellen van deze Wijkgroenagenda geen apart participatieproces gestart. In plaats daarvan is aangesloten bij lopende initiatieven en is ingezet op het versterken daarvan. Door de samenwerking met Stichting BuurtGroenBedrijf, de koppeling met Groot Onderhoud en cofinanciering vanuit het parkeerplan Spijkerkwartier konden ook grotere initiatieven tot uitvoering worden gebracht. Veel initiatieven zijn inmiddels al uitgevoerd (zie het Actieplan in Hoofdstuk 3).

Positionering Spijkerkwartier in de gemeente Arnhem

1.1 Keuze voor BuurtGroenBedrijf

Voor het opstellen van de Wijkgroenagenda Spijkerkwartier is aangesloten bij het bewonersinitiatief BuurtGroenBedrijf, dat zich al jaren inzet voor een groenere, gezondere en klimaatbestendige leefomgeving. Stichting BuurtGroenBedrijf werkt aan een groene en sociale buurt door het organiseren van diverse vergroeningsacties, workshops, pilots en projecten voor en met bewoners uit de wijk.

Het Living Lab BuurtGroenBedrijf (2018–2022) was een samenwerkingsverband waarin bewoners, overheid, kennisinstellingen en bedrijven samenwerkten aan maatschappelijke opgaven in de wijk. De keypartners binnen dit Living Lab waren Wageningen University & Research, Hoeve Klein Mariëndaal, Sight Landscaping, BuurtGroenBedrijf en de gemeente Arnhem. In deze periode is toegewerkt naar het continueren en professionaliseren van BuurtGroenBedrijf, met als doel dat de stichting zelfstandig kan functioneren op basis van eigen middelen.

Vanuit de Wijkgroenagenda is ingezet op het tot stand brengen van een meerjarige subsidie binnen de gemeentelijke organisatie waarin zowel een bijdrage werd geleverd vanuit het fysieke als het sociale domein. Het BuurtGroenBedrijf benut zijn fijnmazige netwerk van bewoners om vergroening in de wijk te versnellen. Dankzij de bijdrage van de Wijkgroenagenda heeft het BuurtGroenBedrijf zich kunnen richten op straten waar bewoners geen of beperkte toegang hebben tot een eigen tuin of buitenruimte.

1.2 Leeswijzer

In Hoofdstuk 2 staat relevante achtergrondinformatie over de wijk, zoals de stand van zaken omtrent biodiversiteit, hittestress en wateroverlast en een overzicht van de al bestaande groene initiatieven. Hoofdstuk 3 bevat het Actieplan. In Hoofdstuk 4 staan de ideeën die nu nog niet direct uitgevoerd kunnen worden met een korte toelichting waarom niet. Bewoners, ondernemers en maatschappelijke organisaties die zelf in actie willen komen kunnen in het laatste hoofdstuk vinden welke hulp ze hierbij kunnen krijgen.

1.3 Communicatie

De Wijkgroenagenda is voor iedereen toegankelijk via www.arnhem.nl/Wijkgroenagenda. Daarnaast worden bewoners door het BuurtGroenBedrijf op de hoogte gehouden via sociale media, de website buurtgroenbedrijf.nl en de wijkwebsite mijnSpijkerkwartier.nl. Direct aanwonenden die zich daarvoor hebben aangemeld, worden geïnformeerd via e-mail, app en nieuwsbrief.

1.4 Hoe verder?

Door de opgebouwde kennis, het netwerk en de uitvoeringskracht is BuurtGroenBedrijf in staat om samen met bewoners te werken aan de aanleg, het onderhoud en de klimaatadaptieve vergroening van de wijk. Bewoners kunnen advies en ondersteuning vragen aan het BuurtGroenBedrijf bij het vergroenen of klimaatadaptief maken van hun tuin, buurt of straat. Tegelijk blijft het initiatief kwetsbaar, omdat het in een sectoraal georganiseerde gemeentelijke context lastig is om fysieke opgaven (aanleg en onderhoud van groen) en sociale inzet (door en met bewoners) in één opdracht te organiseren en te financieren.

Tegelwipteam tijdens burendag in de Patersstraat (Foto: Emile Onstenk)

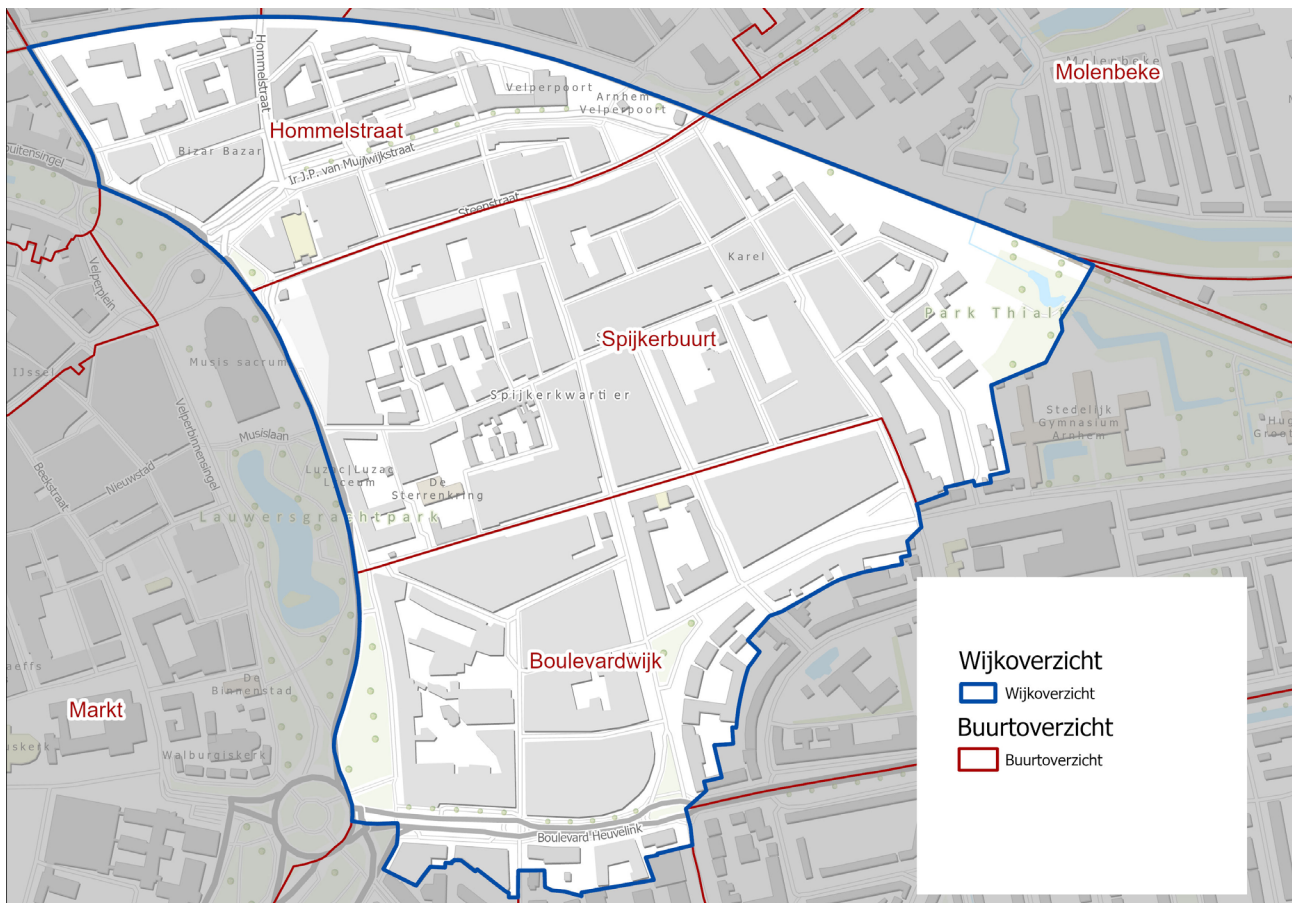
2. Beschrijving huidige situatie

In dit hoofdstuk is algemene achtergrondinformatie te vinden over het Spijkerkwartier en er wordt een overzicht gegeven van de al de reeds uitgevoerde groene bewonersinitiatieven.

2.1 Algemeen

Het Spijkerkwartier is een historische stadswijk met hedendaagse problematiek. Het Spijkerkwartier bestaat uit de buurten Hommelstraat (voorheen Spoorhoek), Spijkerbuurt en Boulevardkwartier. In 2007 zijn de Spijkerbuurt en het Boulevardkwartier aangewezen als rijksbeschermd stadsgezicht. In 2025 telde het Spijkerkwartier 6.720 inwoners. In de wijk wonen relatief weinig kinderen onder de 18 jaar (5,5%), maar juist veel jongvolwassenen (17,4% in de leeftijd van 18–25 jaar en 33% in de leeftijd van 25–35 jaar). Driekwart van alle huishoudens bestaat uit een eenpersoonshuishouden (bron: Basisregistratie Personen (BRP), gemeente Arnhem).

Het Spijkerkwartier telt circa 3.700 woningen. Daarvan wordt 51% particulier verhuurd, 26% is koopwoning en 23% is in bezit van een woningcorporatie (bron: BAG, gemeente Arnhem en Centraal Bureau voor de Statistiek).

Kaart wijk inclusief buurten: Spijkerkwartier bestaat uit drie buurten. Hommelstraat (beter bekend als de Spoorhoek), Spijkerbuurt en Boulevardkwartier.

Percelen van Corporaties

- Omnia Wonen, Eigendom
- Omnia Wonen, Overige rechten
- Portaal, Eigendom
- Portaal, Overige rechten
- Vivare, Eigendom
- Vivare, Overige rechten
- Volkshuisvesting Arnhem, Eigendom
- Volkshuisvesting Arnhem, Overige rechten
- Overige corporaties, Eigendom
- Overige corporaties, Overige rechten

2.2 Biodiversität

Wilde bijen

PAGINA 6

Links: Arnhem Zoemt over 'adopteer een bij' tijdens Groencafé #8

Rechts: klokjes in de wijk voor de klokjesbij

Gebouwbewonende diersoorten

De vooroorlogse bebouwing in de Spijkerbuurt en het Boulevardkwartier vormt van oudsher een belangrijk leefgebied voor gebouwbewonende soorten zoals de gierzwaluw en de gewone dwergvleermuis. Bij renovatie en verduurzaming is het daarom van belang om deze ecologische waarden te behouden en waar mogelijk te versterken.

Links: Rondwandeling op zoek naar gierzwaluwnesten

Rechts: Vijf jaarlijks bewoonde Gierzwaluwkasten op een rij.

Bomen en groen

De biodiversiteit verschilt sterk per buurt binnen het Spijkerviertel. De Hommelstraat (Spoorhoek) kent nauwelijks groen en beschikt slechts over één beschermde, waardevolle boom. De Spijkerbuurt is al een stuk groener, dankzij laanbeplanting in de straten en kleine voortuinen in een deel van de wijk. Het Boulevardkwartier heeft daarentegen een duidelijk groener karakter, met vaak ruimere voortuinen, bredere straatprofielen, groene plekken en monumentale bomen. In deze buurt liggen ook de grotere binnentuinen. De Watertuin is de enige locatie in de wijk met open water en vormt daarmee een cruciale schakel voor de biodiversiteit in het Spijkerviertel.

Deze paardenkastanje is de enige beschermde, waardevolle boom in de Spoorhoek (Foto: Erik Vos)

Door werkzaamheden aan het riool was het, na diverse onderzoeken, niet mogelijk om de laanbeplanting te behouden die tijdens de stadsvernieuwing in de jaren tachtig was aangeplant. In plaats daarvan zijn op veel plekken nieuwe bomen met betere groeiplaatsen geplant. Hierdoor kennen de Spijkerbuurt en het Boulevardkwartier relatief veel jonge bomen. In enkele straten was het mogelijk om extra straatbomen terug te planten, zoals in de Spijkerlaan en de Kastanjelaan. Op de hoek van de Kastanjelaan en Boulevard Heuvelink is een tamme kastanje als toekomstboom aangeplant. Aan deze veranderingen is een uitgebreid en intensief participatieproces voorafgegaan tussen gemeente en de klankbordgroep met bewoners uit verschillende werkgroepen (2015–2025).

2.3 Circulariteit

Binnen het Spijkerkwartier zijn verschillende bewonersinitiatieven actief op het gebied van circulariteit. Hieronder worden enkele circulaire initiatieven genoemd die zich met name richten op vergroening en het vergroten van de biodiversiteit. Deze initiatieven zijn vaak gestart als pilot en in een aantal gevallen doorontwikkeld tot een vast onderdeel van de wijk.

Deze prachtige oranje tulpen bloeiden een jaar eerder in de bloemschalen in de binnenstad

Wormenhotels

In het Spijkerkwartier staan zes wormenhotels. Deze zijn opgestart door de werkgroep Circulair Spijkerkwartier. Buurtbewoners kunnen hier hun groente- en fruitafval inleveren, dat met hulp van compostwormen wordt omgezet in compost. De wormenhotels staan op de volgende plekken: Het Oude Land, Bestedelingentuin, Emmaplantsoen, Prins Hendrikstraat, C.A. Thiemestraat en het Joop Jansenplantsoen.

Vlechtwerken

Sinds 2020 kunnen bewoners die een boomspiegel adopteren een vlechtwerk van wilgentenen aanvragen. Deze vlechtwerken zijn gemaakt van onbewerkt hout en zijn tijdelijk van aard. Jaarlijks wordt door het BuurtGroenBedrijf een hakseldag georganiseerd waarbij kapotte hekjes door de boomspiegelverzorgers worden verwijderd, verhakseld en opnieuw gebruikt als mulch in de boomspiegels. De mulchlaag van hout-snipperen beschermt de bodem tegen grote temperatuurverschillen, erosie en droogte. Daarnaast verbetert het de bodemstructuur en zorgt het voor extra voeding voor het bodemleven.

Bloeiende biologische boerenkrokussen in de Driekoningendwarsstraat

Van buurtbokashi naar herfstblad hakselen

In 2021 is door BuurtGroenBedrijf een pilot BuurtBokashi gestart. Bewoners verzamelden het herfstblad met een bladhark en verwijderden met hulp van grijpers het zwerfafval. Het blad werd daarna gehakseld en gemengd met klei, kalk en micro-organismen, waarna het kon fermenteren. Na ongeveer drie maanden was het proces afgerond en kon het materiaal worden gebruikt als mulchlaag en bodemverbeteraar in boomspiegels.

De pilot is meerdere jaren uitgevoerd in verschillende straten. Samen met de Bomenstichting is ook een proef gedaan om de overlast van de kastanjemineermot te verminderen. Deze proef gaf goede resultaten: uit onbehandeld herfstblad kwamen in het voorjaar veel motten, terwijl uit gefermenteerd blad geen motten kwamen.

Het maken van BuurtBokashi vraagt veel tijd en organisatie. Daarom wordt Bokashi nu alleen nog gemaakt van eikenblad, platanenblad en paardekastanjeblad, en alleen bij voldoende interesse van bewoners. Het blad van andere bomen wordt direct in de boomspiegels verwerkt, soms na het hakselen. Als bewoners dat willen, kan BuurtGroenBedrijf helpen bij de organisatie en het beschikbaar stellen van gereedschap voor een straatactie.

Jaarlijkse hakseldag

(Her)gebruik van regenwater

Nieuwe bomen en planten in de openbare ruimte krijgen water met opgevangen regenwater. BuurtGroenBedrijf loopt met een elektrisch trekvoertuig met platte kar met watertanks door de straten. Met behulp van een elektrische pomp en een broes kan het water rustig in de bodem trekken, waardoor er weinig water verloren gaat.

In het Spijkerkwartier wonen veel mensen in appartementen. Daardoor vormt water geven voor boomspiegelverzorgers vaak een belemmering om zich in te zetten voor adoptiegroen. BuurtGroenBedrijf kan bewoners ondersteunen bij het verzorgen van adoptiegroen door te helpen met het water geven.

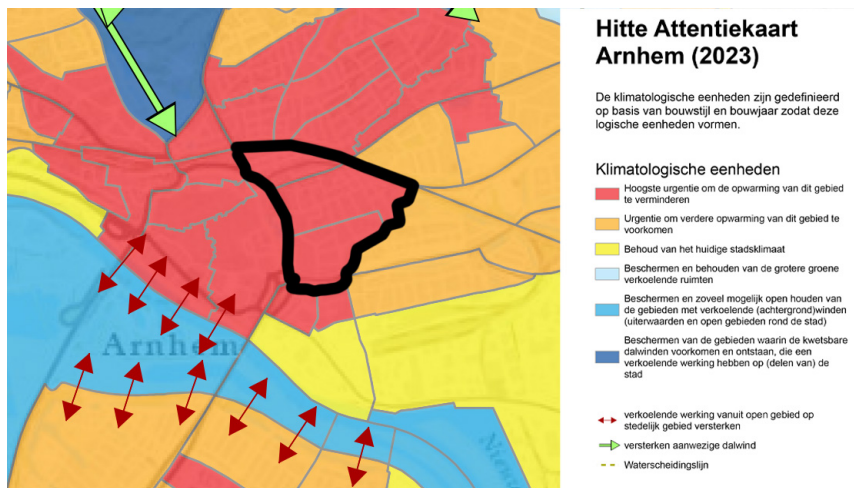
Ondergrondse watertanks in gebruik

Het klimaat verandert: het wordt gemiddeld steeds warmer en er komen langere periodes van droogte en (hevige) regenval. Samen met wijkbewoners probeert de gemeente Arnhem de wijken daarop aan te passen. Hieronder staat beschreven hoe het Spijkerkwartier nu scoort op hitte, de 3-30-300 regel en wateroverlast.

Hitte

De Hitte-Attentiekartaat laat zien welke gebieden in Arnhem extra kwetsbaar zijn voor hitte tijdens warme periodes. Met kleurcoderingen, van geel (minst kwetsbaar) tot rood (meest kwetsbaar), wordt zichtbaar waar de kans op hittestress het grootst is. Het Spijkerkwartier is volledig rood gekleurd. Dit betekent dat hier de hoogste urgentie bestaat om de opwarming van het gebied te verminderen. De overlast is in het Spijkerkwartier extra groot doordat veel woningen zijn opgesplitst in kleine studio's en kamers, die vaak ook nog zeer slecht geïsoleerd zijn en daardoor bij warm weer heel snel opwarmen. Bewoners hebben daardoor vaak geen mogelijkheid om binnenshuis koelere ruimtes op te zoeken.

Hitte-Attentiekartaat 2023 ingezoomd op Spijkerkwartier (Open Data gemeente Arnhem)

3-30-300 regel

De 3-30-300 regel is gebaseerd op onderzoek naar het belang van bomen en groen voor onze gezondheid en voor klimaatadaptatie. In Arnhem streven we ernaar dat iedere bewoner minstens 3 grote bomen kan zien vanuit de woning. Om ervoor te zorgen dat deze bomen naast een mooi uitzicht ook voor schaduw zorgen, streeft de gemeente ernaar om 30% van de wijk bedekt te hebben met boomkronen. Als laatste is het belangrijk om een groene, koele plek in de buurt te hebben, liefst binnen 300 meter afstand.

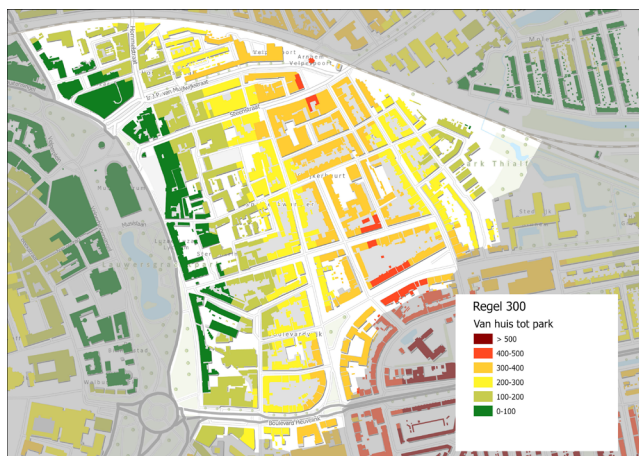
De kaarten laten zien dat vanuit de meeste woningen voldoende bomen zichtbaar zijn. Echter, deze bomen zorgen bij lange na niet voor voldoende schaduw. Met name het deel van de wijk dat tegen het centrum aan ligt scoort laag (oranje: 16-20%).

Links: 3-regel (elke woning heeft uitzicht op minstens 3 volwassen bomen) / Rechts: 30-regel (minstens 30% kroonbedekking per buurt)

De kaart voor de 300-regel toont een wisselend beeld, dat laat zien dat een deel van de wijkbewoners verder dan 300 meter moet lopen naar een koele, groene plek van voldoende grootte. Gelukkig zorgen de vele binnentuinen ervoor dat er toch voldoende kleinere groene plekken zijn in de wijk met schaduw en verkoeling dichtbij woningen.

300-regel (afstand tot groengebied)

Wateroverlast

Het Spijkerkwartier heeft bij extreme neerslag regelmatig te maken met wateroverlast. De wijk ligt in een lager deel van Arnhem-Noord. Regenwater stroomt vanuit hoger gelegen delen van de stad via oude beekdalen richting de wijk. Door de ligging van het spoortalud wordt dit water op enkele plekken gebundeld en stroomt het de wijk in, onder andere bij Steenstraat/Velperweg, Hommelstraat/Hommelseweg en Apeldoornsestraat/Apeldoornseweg.

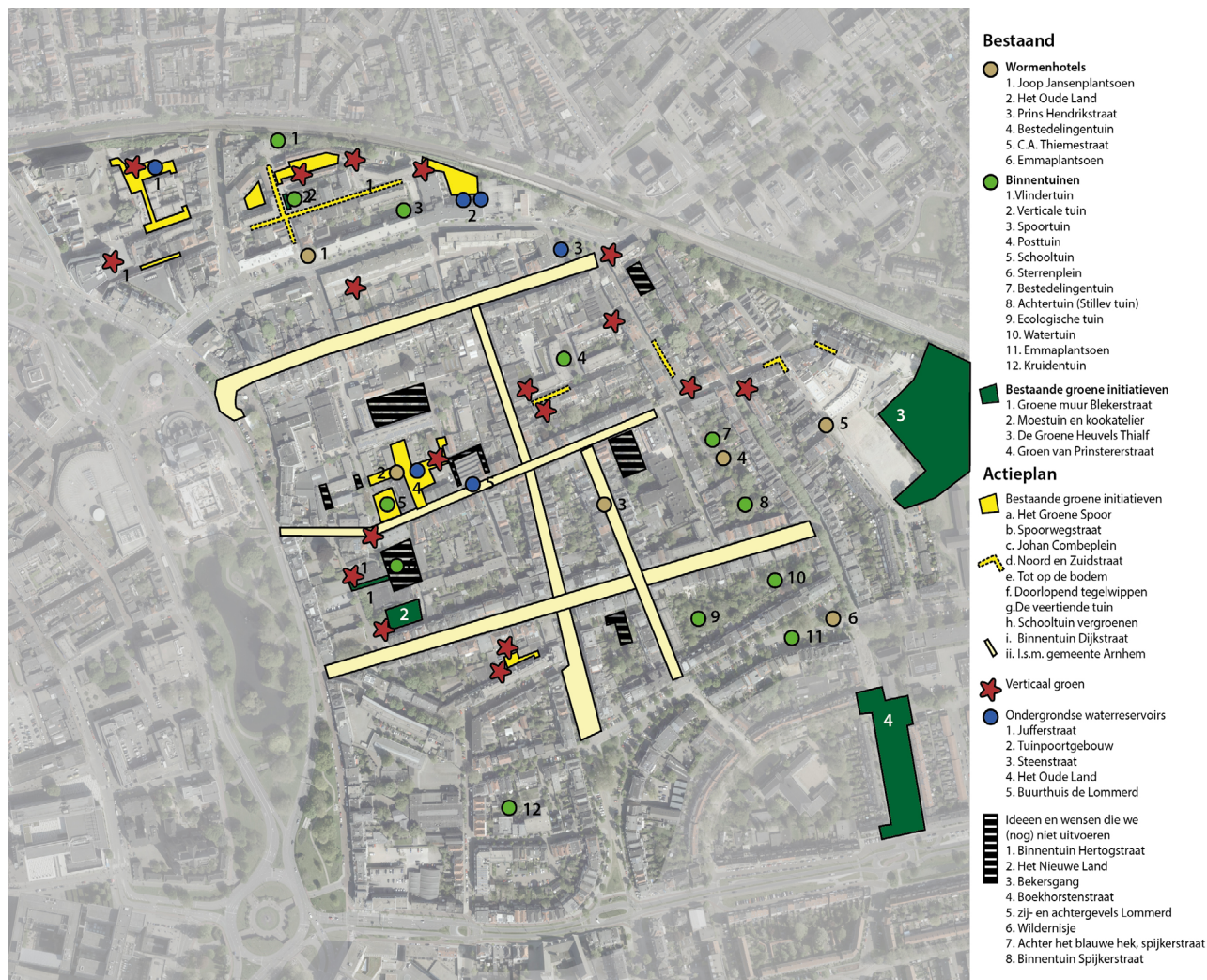
Eenmaal in de wijk kan het water moeilijk wegstromen. De ondergrondse infrastructuur van de Eusebiusbuitensingel vormt hierbij een barrière. Hierdoor blijft water op straat staan en ontstaat risico op wateroverlast in kelders en souterrains.

Na de extreme regenbuien in 2014 en bij de vervanging van het riool in het Spijkerkwartier en in hoger gelegen delen van Arnhem-Noord zijn verschillende maatregelen genomen om de waterafvoer te verbeteren. Ondanks deze ingrepen blijft het Spijkerkwartier kwetsbaar bij hevige regenval. Verdere maatregelen gericht op waterberging, vergroening en vertraagde afvoer zijn daarom nodig.

2.4 Bestaande groene initiatieven

Het Spijkerkwartier kent een lange en uitbereide geschiedenis als het gaat om groene initiatieven. De oudste groenactiviteit in de buurt op het kleinst mogelijke oppervlak is de Bloembakkenactie. Een aantal bewoners organiseerde in 1974 deze dag voor het eerst. Het was een van de spontane acties die voorafging aan het ontstaan van de Werkgroep Spijkerkwartier, en een van de pogingen de buurt mooier te maken. Hierbij enkele initiatieven en werkgroepen uitgelicht.

Kaart met alle groene initiatieven

Groengroep Spijkerkwartier (1991)

In de jaren tachtig komen in het Spijkerkwartier verschillende binnenterreinen vrij door sloop van kleine bedrijven. Aanvankelijk zouden hier parkeerterrein komen, maar in plaats daarvan zijn er diverse binnentuinen gekomen. Deze tuinen zijn inmiddels uitgegroeid tot groene oases. Het bijzondere van deze tuinen is dat ze grotendeels door bewoners worden onderhouden. Deze bewoners komen samen in De Groengroep. De Groengroep bestaat dus volledig uit vrijwilligers. Bij onkosten is er steun uit het wijkbudget, en bij grof onderhoud helpt de gemeente een handje, maar verder bepalen de bewoners gezamenlijk hoe de tuin wordt onderhouden. Bij elke tuin is een andere groep bewoners betrokken, en elk tuin heeft mede daardoor ook een duidelijk ander karakter. Via deze [link](#) kan je de folder Groene oases, de binnentuinen van het Spijkerkwartier downloaden.

Verticale tuin in de Bloemstraat (2010)

Een bijzondere tuin is de verticale tuin (2010) in de Bloemstraat. De Spoorhoek is compact bebouwd en heeft weinig openbaar groen. Op initiatief van bewoners is er een ontwerp gemaakt voor deze verticale tuin. De korven zijn stapelbaar en los van de gevel geplaatst met een irrigatiesysteem.

Moestuin en kookatelier Jenaplanschool de Sterrekring

Binnen de schoolpoort ligt een moestuin met kookatelier. Onder begeleiding van vrijwilligers ontdekken kinderen hoe je met de aarde omgaat en wat daarin groeit en leeft. Ze leren over natuur en voeding, maar ook hoe je samenwerkt en overlegt, zowel in de tuin als tijdens het koken.

De Groene Hevels Thialf

Het project 'De Groene Heuvels' richt zich op het vergroenen en vernieuwen van Vrijstaat Thialf, met meer natuurlijke elementen, speeltoestellen en toegankelijkheid voor alle kinderen, mede vormgegeven door ideeën van buurtbewoners.

GevelSchoon

GevelSchoon is een bewonersinitiatief dat zich richt op het aanpakken van ongewenste graffiti en bekladding op gevels. De werkgroep is rond 2023 gestart vanuit de wens om de wijk netter en leefbaarder te maken. De aanpak bestaat uit het verwijderen van bekladdingen, het realiseren van muurschilderingen in samenwerking met kunstenaars en het aanbrengen van groen en beplanting om nieuwe bekladding te ontmoedigen.

Kwekerijstraat voor en na

3. Actieplan

In de afgelopen jaren zijn door Buurtgroenbedrijf Spijkerkwartier en samen met bewoners diverse activiteiten georganiseerd, zoals workshops en rondwandelingen voor kennisuitwisseling. Daarnaast zijn groene en blauwe initiatieven ontwikkeld en uitgevoerd, waarbij bewoners een actieve rol spelen in de aanleg en het onderhoud.

3.1 Activiteiten

Tot op de bodem

Tijdens de aftrap van het NK Tegelwippen in 2022 zijn op de parkeerplaats achter het Tuinpoortgebouw in De Hommelstraat (Spoorhoek) de boomspiegels onttégeld, in een gezamenlijke actie met bewoners en studenten. Tijdens NLdoet 2024 zijn de boomspiegels vrijgemaakt van gras en ingeplant met bloeiende struiken, in samenwerking met Arcadis.

Met de pilot 'Tot op de bodem' doen bewoners onderzoek naar lokale bodembedekkers. Deze pilot vond plaats tijdens NLdoet 2025, samen met bewoners, Rabobank Nederland, Arcadis en Katalys. In de boomspiegels op de parkeerplaats achter het Tuinpoortgebouw worden vijf soorten bodembedekking getest: stro, koffiedik, bokashi, houtsnippers en schapenwol.

Schapenwol als bodembedekking

Workshop 'Hoe sluit ik mijn regenton aan?'

In 2023 heeft het BuurtGroenBedrijf een regentonnenactie georganiseerd. In de bijbehorende workshop wordt uitgelegd hoe een regenton aangesloten kan worden. Alle tips om je regenton zelf aan te sluiten zijn terug te kijken via <https://buurtgroenbedrijf.nl/workshop-hoe-sluit-ik-mijn-regenton-aan/>. Binnen dit project zijn er op 31 locaties in totaal 46 regentonnen geplaatst die tezamen 16.090 liter hemelwater kunnen opvangen.

Showmodel regentonnen tijdens het Duurzaamheidsfestival Workshop

‘Zelf een regenton maken van een Grieks olijvenvat’

Binnen de wijk wordt ingezet op het hergebruik van materialen om wateroverlast en droogte tegen te gaan.

Met de workshop ‘Regenton van restmateriaal’ laat het BuurtGroenBedrijf zien hoe afgedankte kunststof vaten uit de voedselindustrie, zoals olijvenvaten, een tweede leven kunnen krijgen als regenton.

Workshop ‘maak je eigen regenton’ tijdens de Groenmarkt

Deze vaten worden op grote schaal gebruikt voor het transport van onder andere oliften en komen na gebruik vaak ongebruikt vrij. Door ze te hergebruiken als regenton wordt afval verminderd en ontstaat een lokaal middel voor waterberging. Kijk voor instructiefilmpjes op https://youtu.be/LBR_DXxNJxM.

Van olijvenvat naar regenton!

Een doe-het-zelf-handleiding voor iedereen

Iedereen aan de regenton

Een regenton maken van afval, het kan. De wereld staat vol met lege tonnen en vaten. De voedselindustrie gebruikt ze om allerlei producten te vervoeren. Griekse oliften bijvoorbeeld.

Griekenland barst van de oliften, zo'n 120 miljoen zijn het er! Veel van de oliften reizen in eerste klas kunststof vaten naar een ander land, zoals dat van ons. Met open armen worden ze ontvangen, maar met het verpakkingsmateriaal gebeurt niks. Zonde, een oliften verdient beter!

En wat is er nou beter dan een tweede leven in de vorm van een regenton?

Met een regenton in je tuin heb je je eigen waterbutler in je tuin. Bovendien ontlast je het riool en bespaar je kraanwater. Ook maak je je planten en jezelf blij: regenwater bevat minder kalk en zouten dan kraanwater en het gebruik ervan scheelt je kilometers aan wandelgetjes naar de kraan. Regentonnen zijn superhelden! En door oliftenvaten te recyclen, hoeven er ook nog eens minder nieuwe regentonnen geproduceerd te worden.

Zelf een regenton maken van een Grieks oliftenvat is een makkelijke, als je weet hoe het moet. En het is nog leuk ook. Volg de handleiding en voor je het weet smaken jouw planten van hemels water uit eigen ton.

Zelf een regenton maken van een Grieks oliftenvat

Wat heb je nodig?

- Grieks oliftenvat van 220 liter
- Meetlint
- Marker
- Boormachine
- Boortje 4 mm
- Gatenzaag 27 mm
- Vijl of grof schuurpapier
- Kraanstege (kraan, doorvoer en teflontape)
- Fiberring 1/4 39x30x2 mm
- Zaklamp
- Dop-, ring- of steekslut 30 mm
- Een ander mens

Tijl Kijk voor instructiefilmpjes op https://youtu.be/LBR_DXxNJxM

Hoe tover je een ton?

- 1 Maak de ton van binnen met een milde zeep schoon om drab, vuil en oliftenresten te verwijderen. Groene zeep is hiervoor heel geschikt. Vergeet niet de ton uit te spoelen.
- 2 Bepaal de positie van de kraan. De afstand van het midden van het boorgat tot de onderkant van de ton moet minimaal 13 centimeter zijn. Let op dat er op de uitgekozen plaats geen ribbels of krasjes zitten. Bij een laag kraan heeft de ton een verhoging nodig, zoals een stapel stoeptegels of een regentonverhoger. Anders past er geen gietstijl onder. Als je de kraan hoger plaatst, heb je hier geen last van. Wel blijft er zo meer water achter in de ton.

Tijl Voor het schoonmaken van je oliftenvat kun je een schrobber gebruiken. Of bind een spons aan het einde van een (bamboe)stok of afgebroken tak, dat werkt net zo goed.

Tijl Wil je de kraan onder het mooie embleempje van je Griekse oliftenvat monteren? Bepaal dan het midden door de afstand van naast tot naast te meten en precies op de helft de plek van het boorgat te markeren.

- 3 Tijl om het gat te boren. Boor eerst een gaatje van 4 millimeter en gebruik daarna een gatenzaag van 27 millimeter. Zo werk je veilig en weet je zeker dat het kraantje op de juiste plek komt. Met grof schuurpapier of een vijl maak je de rand van je boorgat glad. Dit verkleint de kans op lekkage.

Tijl Maak je regenton winterklaar door hem voor de eerste vorst laag te laten lopen. Zo kan hij niet stukvriesen.

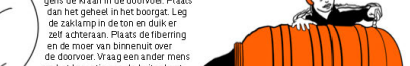

De beste plek voor je regenton

Plaats je fonkelnieuwe regenton zo dicht mogelijk bij de regenpijp of sluit hem er direct op aan. Bij de eerste optie heb je een inlaatstelsel nodig, zoals een vulautomaat, zodat het water uit de regenpijp naar je ton kan lopen totdat deze vol is.

Een directe aansluiting vraagt om een uitloop naar je tuin, zodat het water ergens naartoe kan stromen als je regenton vol is. De positie van de uitloop moet niet lager dan de inlaat zijn.

De beste plek voor een regenton is in de schaduw. Als de ton in de volle zon staat wordt het water warm. Dat is niet goed voor de waterkwaliteit.

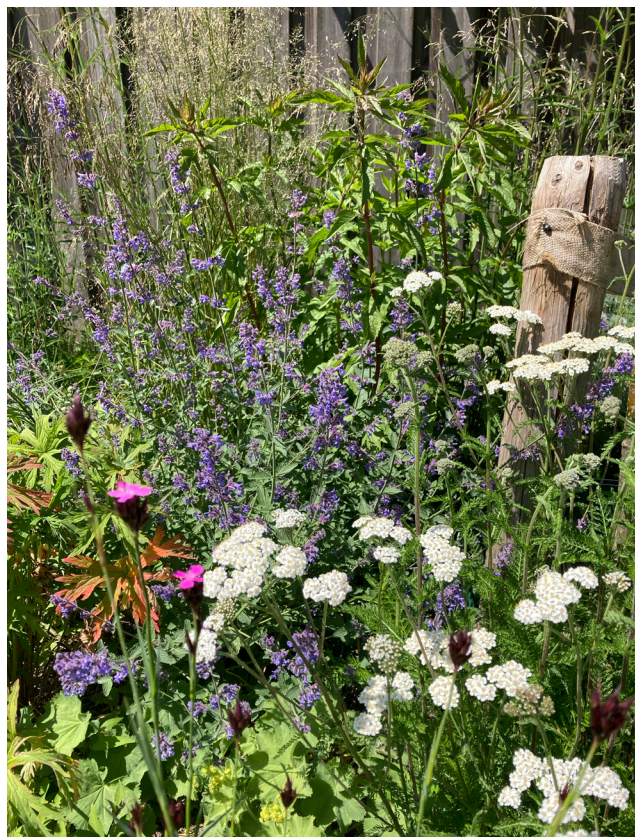

Flyer ‘maak je eigen regenton’

Boomspiegeldagen en plukuurtjes

Het BuurtGroenBedrijf organiseert regelmatig, samen met de groengroep, boomspiegeldagen en plukuurtjes om de plantvakken en boomspiegels te onderhouden. Wanneer de wormenhotels voldoende compost hebben opgeleverd, worden deze activiteiten in samenwerking met Circulair Spijkerkwartier gecombineerd met een oogstfeest.

Prachtige vaste planten, inheemse wilde bloemen en zelfgekweekte eenjarige bloemen in de Spoorhoek

Doorlopend tegelwippen

Sinds 2020 worden tijdens NLdoet en andere buurtacties geveltuinen aangelegd en vergroend, onder andere met inheemse heesters. De aftrap van het NK Tegelwippen in 2022 kreeg landelijke aandacht, met aandacht voor het Spijkerkwartier in het NOS Journaal van 18.00 en 20.00 uur. Bewoners kunnen het hele jaar door een geveltuin aanleggen met ondersteuning van het BuurtGroenBedrijf.

Tegelwippen tijdens burendag in de Spoorwegstraat (Foto: Emile Onstenk)

Boomspiegelfeest 2024

Met ondersteuning van Stichting Landschapsbeheer Gelderland is in 2024 een brede vergroeningsslag gemaakt in het Spijkerkwartier. In totaal zijn 275 vrijwilligers gedurende twee maanden actief geweest op 21 locaties, goed voor 1.062 vrijwilligersuren. Boomspiegels en groenstroken met achterstallig onderhoud zijn opgefrist, grasstroken zijn omgevormd tot bloemrijke borders en bosschages, en op meerdere plekken zijn geveltuinten aangelegd of aangevuld. Daarbij zijn 1.162 heesters, 4.136 vaste planten en inheemse wilde bloemen, 7 klimplanten en 8.125 voorjaarsbollen geplant. Ook zijn 10 nestkasten geplaatst en is geëxperimenteerd met circulaire bodembedekking, waaronder wol als mulchlaag. Het project combineerde vergroening met kennisdeling en bewonersparticipatie en heeft geleid tot meer biodiversiteit, betere bodemkwaliteit en versterkte betrokkenheid van bewoners bij het beheer van het groen.

Wilgentenen vlechten verbindt (Foto: Larissa Derks)

Rondleidingen voor en door bewoners

Op verzoek van bewoners zijn in de wijk meerdere rondleidingen georganiseerd om kennis uit te wisselen over vergroening en klimaatadaptatie. Tijdens deze rondleidingen is onder andere aandacht besteed aan het aansluiten van regentonnen in de openbare ruimte en aan de keuze van klimplanten en bijbehorende klimhulpen. In samenwerking met de Bomenstichting is een rondwandeling georganiseerd langs bijzondere bomen in het Spijkerkwartier. Daarnaast is samen met de stadsboswachter een proefwandeling ontwikkeld langs eetbare bomen, die ook meerdere keren is uitgevoerd met studenten van de HAN.

3.2 Groenblauwe initiatieven

Van binnenterrein naar ontmoetingstuin in de Dijkstraat

In samenwerking met bewoners en Mooiland is het besloten binnenterrein van de flats aan de Dijkstraat/ Kastanjelaan vergroend. Tegels zijn verwijderd en vervangen door plantvakken. De boomspiegel onder de acacia is vergroot en van de vrijkomende tegels zijn stapelmuren gemaakt voor verhoogde plantvakken met eetbaar groen, twee fruitbomen en vier leifruitbomen. Daarnaast zijn stenen muren voorzien van klimbeplanting en zijn twee regentonnen geplaatst.

Nieuwe binnentuin in de Dijkstraat

De Schooltuin nog groener

De Schooltuin is een van de binnentuinen van het Spijkerkwartier en wordt al decennia door bewoners en vrijwilligers beheerd. De tuin ligt op de plek van een voormalig schoolplein en heeft een belangrijke sociale en groene functie in de wijk.

In 2025 is de tuin verder vergroend om hittestress te verminderen en de biodiversiteit te versterken. Circa 100 m² aan tegels en klinkers is verwijderd. Materialen zijn hergebruikt voor paden en een stapelheuvel voor insecten. Nieuwe plantvakken zijn aangelegd en drie bomen geplant.

Noord en Zuidstraat

Na de renovatie van de woningen hebben bewoners, in samenwerking met Volkshuisvesting en het BuurtGroen-Bedrijf, circa twintig plantvakken en geveltuinen aangelegd. Bij de meeste geveltuinen zijn ook klimvoorzieningen voor klimplanten geplaatst. De gezamenlijke voortuin was tijdens de renovatiewerkzaamheden in gebruik als bouwplaats en is daarom opnieuw ingericht met aantrekkelijk en biodivers groen (circa 100 m²).

Johan Combéplein

Bewoners van het Johan Combéplein hebben het initiatief genomen om het plein te vergroenen, met als doel het verminderen van hittestress en het versterken van de biodiversiteit. Tijdens een tegelwipactie in het kader van het NK Tegelwippen zijn in totaal 1.725 tegels verwijderd en vervangen door groen en nieuwe plantvakken.

De jonge bomen die na de herinrichting in 2018 waren geplant, groeiden onvoldoende door een slechte groeiplaats. Deze bomen zijn verplant naar een betere locatie en er zijn twee nieuwe bomen aangeplant. Een aantal bewoners verzorgt het dagelijkse onderhoud. Om achterstallig onderhoud te verbeteren en de continuïteit te waarborgen, ondersteunt het BuurtGroenBedrijf bewoners bij het onderhoud en bij het betrekken van nieuwe vrijwilligers.

Links: Initiatiefnemers planten notenboom op het Johan Combéplein

Rechts: Inheemse wilde bloemen in het beplantingsplan

Ondergrondse waterreservoirs

Om de vergroening van voldoende water te voorzien en de belasting van het riool te verminderen, hebben bewoners het initiatief genomen voor de aanleg van meerdere ondergrondse watertanks, in samenwerking met de gemeente en de provincie. De tanks zijn voorzien van een overstort naar een infiltratievoorziening. Wanneer deze vol is, wordt het overtollige water bovengronds afgevoerd naar het riool.

- Onder Het Oude Land is een wateropslag van 22.000 liter aangelegd. Deze wordt gevuld met regenwater van een deel van DAZO, twee regenpijpen van De Lommerd en hergebruikt water uit de kweekkamers van Spijkerzwam.
- In de Jufferstraat is een ondergrondse tank van 22.000 liter aangelegd, gevuld met regenwater van een flat van Volkshuisvesting.
- Bij het Tuinpoortgebouw zijn twee tanks van elk 16.000 liter geplaatst, gevuld met regenwater van het gebouw.

Daarnaast zijn vanuit het Groot Onderhoud extra voorzieningen aangelegd:

- Bij De Lommerd is een ondergrondse watertank van 5.000 liter aangelegd.
- In de Van Muilwijkstraat zijn infiltratievoorzieningen gerealiseerd, gecombineerd met een waterreservoir van circa 8.000 liter.

Het opgeslagen water wordt ingezet voor het bewateren van jonge beplanting en, op aanvraag, voor het bijvullen van regentonnen in de wijk. Een van de tanks het Tuinpoortgebouw wordt uitsluitend gebruikt voor het bewateren van de groene gevel (die nog aangelegd zal worden).

Ondergrondse waterreservoirs

Het Groene Spoor

De Jufferstraat is een van de eerste bewonersinitiatieven in het Spijkerkwartier waarin bewoners, studenten, vrijwilligers en wijkonderhoud in partnerschap samenwerken. Het initiatief startte met het project 'Het Groene Spoor', waarbij tegels zijn verwijderd om boomspiegels te vergroten. Dit leidde tot vervolgacties, waaronder de aanleg van gevel- en voortuinen, extra plantvakken en verticaal groen. Het groen wordt onderhouden door betrokken bewoners. Om het groen van voldoende water te voorzien, zijn regentonnen geplaatst en later ook ondergrondse watertanks aangelegd.

Het initiatief heeft een duidelijke voorbeeldwerking gehad in omliggende straten. In de Patersstraat zijn inmiddels bijvoorbeeld ook boomspiegels vergroot, geveltuinen aangelegd en tegels verwijderd ten behoeve van nieuwe plantvakken. Ook hier is in samenwerking met Volkshuisvesting een regenton in de openbare ruimte geplaatst. Het project laat zien hoe een bewonersinitiatief kan uitgroeien tot een bredere vergroeningsbeweging in de wijk.

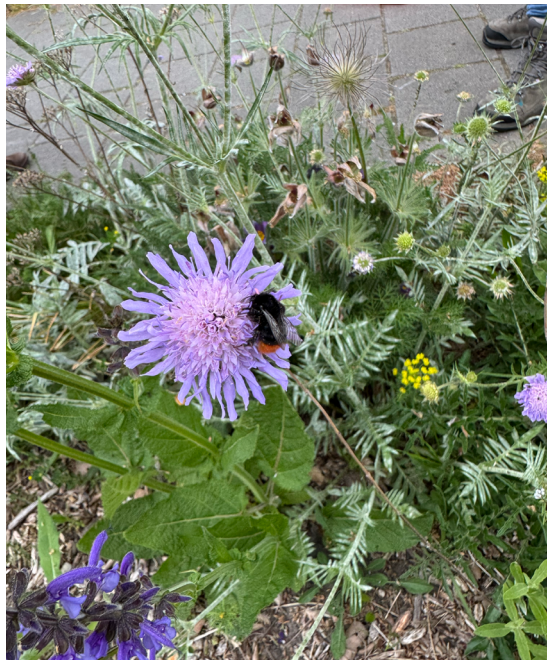
Jufferstraat grotere boomspiegel / bewoners in actie in de Patersstraat

De Groene van Prinstererstraat

Dit bewonersinitiatief is, met ondersteuning vanuit het Aanjaagfonds, gestart met een participatieproces voor het opstellen van een ontwerp. De bewoners hebben eerst zelf meerdere tegelwipacties georganiseerd.

Daarna hebben ze hulp gevraagd aan de gemeente Arnhem voor de grotere aanpassingen. Dat is in 2025 gelukt, dankzij een bijdrage uit het Klimaatadaptatiefonds en een subsidie vanuit de Provincie Gelderland. Sindsdien onderhouden de bewoners het nieuwe groen zelf, met ondersteuning vanuit Buurtgroenbedrijf.

Wilde inheemse bloemen in de Groene van Prinstererstraat

De Veertiende Tuin op Het Oude Land

Bewoners van Het Oude Land en Het Nieuwe Land hebben het initiatief genomen om een nieuwe gezamenlijke binnentuin in het Spijkerkwartier te realiseren. Met middelen van de provincie Gelderland is door bewoners een plan opgesteld. In het kader van de planvorming zijn diverse workshops georganiseerd waarin samen met bewoners en experts via veldproeven is onderzocht of de ondergrond geschikt is voor de infiltratie van regenwater. De proeven laten zien dat goed opgebouwde plantvakken een hoog infiltrerend vermogen hebben, terwijl onder de verharding lokaal storende lagen met keileemachtig zand aanwezig zijn. Deze kennis is benut bij het ontwerp en de bodemopbouw van de tuin, om toekomstige wateroverlast te voorkomen en de tuin klimaatadaptief in te richten.

Bewoners bespreken zelfgemaakt maquette van de veertiende tuin

Via workshops met bewoners en experts is kennis opgedaan door het uitvoeren van veldproeven

In aanloop naar de aanleg van de tuin zijn op Het Oude Land en Het Nieuwe Land al diverse vergroeningsacties uitgevoerd, waaronder geveltuinen, verticaal groen langs blinde muren en vergroening rond schuurtjes. In 2025 kwam budget beschikbaar voor de volledige aanleg van de tuin. Het plein wordt ingericht als een volwaardige binnentuin, waarbij veel klinkers en tegels worden verwijderd en hergebruikt in stapmuren die tevens dienen als bijenhôtels. Er wordt een lange takkenril aangelegd, waar het vrijkomend groen in verwerkt kan worden. Daarnaast is de groeiplaats van een monumentale, beschermde boom verbeterd. Er worden duizenden biologische bollen, inheemse wilde bloemen, heesters en een aantal bomen geplant.

Er zijn diverse vergroeningsacties uitgevoerd om de betrokkenheid van bewoners bij de tuin vast te houden totdat budget beschikbaar is voor de aanleg van de nieuwe binnentuin

Gezamenlijke tuinen aan de Hertogstraat en Spijkerstraat

In 2026 realiseren bewoners, op binnenterreinen van Mooiland, twee nieuwe gezamenlijke binnentuinen. De tuinen zijn bedoeld voor omwonenden en zijn vooralsnog niet openbaar toegankelijk. Op basis van de wensen en ideeën van bewoners wordt het ontwerp opgesteld. Het BuurtGroenBedrijf ondersteunt dit proces en begeleidt de aanleg, die in meerdere fasen plaatsvindt.

Afkoppelen en groene zij- en achtergevels Lommerd

Buurthuis De Lommerd vervult, naast zijn sociale functie, ook een duidelijke voorbeeldfunctie op het gebied van verduurzaming. Het gebouw beschikt over zonnepanelen via SpijkerEnergie en was één van de eerste locaties in de wijk met een ondergrondse watertank voor het afkoppelen en hergebruiken van regenwater. Momenteel wordt gewerkt aan verdere afkoppelen en vergroening van de zij- en achtergevels. Dit gevelgroen draagt niet alleen bij aan verkoeling en biodiversiteit, maar wordt ook ingezet om ongewenste bekladding tegen te gaan.

Blekersgang

Het gebouw van de apotheek heeft een overstort voor hemelwater die uitkomt in de openbare ruimte van de Blekersgang. Enkele bewoners hebben het idee opgevat om dit regenwater op te vangen en te gebruiken voor de vergroening die hier de afgelopen jaren is gerealiseerd. Het water kan op een zichtbare en beleefbare, bovengrondse en speelse manier worden afgevoerd naar het regenwaterriool in de Spijkerstraat. Op dit moment loopt het participatieproces en wordt het idee verder uitgewerkt van concept naar schets.

Verticaal groen

In het Spijkerkwartier zijn op meerdere plekken groene gevels aangelegd. Daarbij is ervaring opgedaan met verschillende soorten klimhulpen en klimplanten. Deze kennis is waardevol en kan breder in de stad worden toegepast.

Voorbeelden zijn onder andere de zijgevel van Spijkerstraat 150/Emmastraat hekwerk met diverse klimplanten, zijgevel van het Postgebouw aan de Poststraat met spandraden en vuurdoorn, een kwekerij met hekwerk en winterjasmijn, het Rembrandt Theater met wilde wingerd en het pand Pure Roasted met houten trellis en diverse klimplanten. Ook de zijgevel van het Tuinpoortgebouw is vergroend met vuurdoorn en verticale spandraden. Daarnaast zijn groene gevels gerealiseerd op diverse locaties in de Noord- en Zuidstraat met spandraden, bij de zijgevel aan de Driekoningstraat 45 met verticaal eikenhout.

3.3 In samenwerking met Team Leefomgeving, Groot Onderhoud en Radicaal Vergroenen

Groot Onderhoud Spijkerbuurt

In de straten waar in de periode 2020-2025 het riool is vervangen, heeft de gemeente vanuit Groot Onderhoud het Buurtgroenbedrijf opdracht gegeven om samen met bewoners bomen te planten en de boomspiegels te vergroenen. Dit betreft de straten Spijkerlaan, Spijkerstraat, Kastanjelaan, Prins Hendrikstraat en Parkstraat.

Samenwerken tijdens boomplantdag in de Parkstraat (foto: Larissa Derks)

Vaste planten en bomen planten in het zuidelijk deel van de Prins Hendrikstraat

Steenstraat

De sterk versteende Steenstraat was een duidelijke hitteplek en had weinig verblijfskwaliteit. Op verzoek van de Stichting Verenigde Ondernemers Spijkerkwartier (VOS) is de Steenstraat in 2022 vergroend. Daarbij zijn tien bomen geplant en is circa 300 m² verharding verwijderd. Ruim 100 bewoners hebben geholpen bij het aanplanten van de bomen, het aanbrengen van de vlechtwerken en inplanten van de boomspiegels. Het groenonderhoud wordt door middel van pluktuurtjes door bewoners, met ondersteuning van het BuurtGroenBedrijf, onderhouden.

Boomplantdag in de Steenstraat (foto: Spijkerrok festival Arnhem)

4. Ideeën en wensen die we nog niet direct uitvoeren

Wildernis op het Sterreplein

Na jaren van onderzoek is gekozen voor renovatie van de Sterrekring-school. De renovatie start naar verwachting medio 2027. De directe omgeving van de school is sterk versteend en maakt deel uit van de openbare ruimte, terwijl deze ruimte in de praktijk wordt gebruikt als schoolplein. Dit biedt kansen voor de ontwikkeling van een groen wildernisje.

Tijdens een eerder vergroeningstraject op het plein, geïnitieerd door bewoners, is al budget gereserveerd voor een herinrichting. Vanwege onduidelijkheid over de plannen van de school is dit budget tot nu toe niet ingezet en gereserveerd gebleven. In het gebied liggen duidelijke koppelkansen voor vergroening, het opvangen van regenwater en het verminderen van hittestress. De verkeerssituatie rondom de school vraagt daarbij om extra aandacht. Toekomstige ontwikkelingen op het terrein van Volkshuisvesting vormen aanleiding om te werken aan een bredere gebiedsontwikkeling in het gebied tussen de Eusebiusbuitensingel, 1e Spijkerdwardsstraat, Spijkerstraat en Parkstraat. Vanuit de buurt is een werkgroep gestart om de wensen, kansen en mogelijkheden voor dit gebied in kaart te brengen en betrokken partijen te benaderen.

Boekhorstenstraat

Al tijdens de planvorming van de 14e Tuin hebben bewoners uit de Boekhorstenstraat de wens uitgesproken om boomspiegels te vergroten en te adopteren. In dit deel van de straat hebben de bomen nauwelijks ruimte. Het vergroten van boomspiegels vraagt om het verwijderen van parkeerplaatsen of om een herinrichting van een deel van de straat, zodat het aantal parkeerplaatsen behouden kan blijven. Het was niet mogelijk om deze situatie mee te nemen in de plannen voor de 14e Tuin of de Blekersgang. Omdat in dit deel van de straat op korte termijn geen groot onderhoud is gepland, zijn er momenteel geen financiële mogelijkheden om dit plan op korte termijn uit te voeren.

‘Achter het blauwe hek’ Spijkerstraat

Meerdere keren zijn door bewoners ideeën aangedragen om de parkeerplaats achter het blauwe hek om te vormen tot een nieuwe binnentuin. Omdat deze locatie ook een populaire plek is om te parkeren en onderdeel uitmaakt van een parkeerzone met de langste wachttijd in de wijk, zijn deze ideeën tot nu toe niet uitgewerkt tot concrete plannen. Het draagvlak hiervoor was onvoldoende.

Het Nieuwe Land

Vanuit de bewonerswerkgroep Verkeer is een initiatief gestart om het gebied het Nieuwe Land anders te gaan inrichten, met minder ruimte voor de auto en openbaar parkeren, en juist meer ruimte voor voetgangers, fietsers en groen. Het verminderen van hittestress is hier ook in meegenomen. Deze plannen moeten nog verder uitgewerkt worden.

Bewoners planten bomen in de Parkstraat (foto: Erik Vos)

5. Wat kun je zelf doen?

Een groener Spijkerkwartier begint in je eigen tuin. Door tegel te wippen en te vergroenen wordt het koeler tijdens zomerse dagen, verkleint de kans op wateroverlast bij een hoosbui en komt er meer stadnatuur. Groen maakt gelukkig en laat de waarde van de woningen stijgen. Zo kan je aan de slag met ...

5.1 In eigen tuin

- Tegelwippen: Tegels die worden vervangen door groen, worden gratis door de gemeente opgehaald. Meld de tegels aan via www.tegelophaalservice.nl. Je kunt de tegels ook hergebruiken voor het maken van stapelmuurtjes. Zo bouw je meteen een mooi insectenhotel.
- Een boom planten: Een boom zorgt voor verkoeling, betere waterafvoer en meer leven in de tuin. Via www.bomenvoorarnhem.nl kun je voor een klein bedrag al een boom aanvragen.
- Vergroenen van tuin, gevel of dak: Meer groen zorgt voor verkoeling, biodiversiteit en een prettige leefomgeving.
- Regenwater afkoppelen en opvangen: Gebruik regenwater opnieuw, bijvoorbeeld voor het water geven van planten of voor het streekloos schoonmaken van ramen. Via <https://regentonnenvoorarnhem.nl> bestel je een regenton met hoge korting.

5.2 Meedoen in de openbare ruimte

Heb je geen tuin of balkon, maar wil je je wel inzetten voor een groene buurt? Meld je dan aan via aanmelden@buurtgroenbedrijf.nl bij BuurtGroenBedrijf. Het BuurtGroenBedrijf organiseert regelmatig straatacties in het weekend, waarbij je samen met buurtgenoten de straat een groene opfrisbeurt geeft. Daarnaast kun je wekelijks aansluiten bij onderhoudswerkzaamheden in de openbare ruimte.

Ben je meer op zoek naar een besloten plek? Meld je dan via groengroep@spijkerkwartier.net aan als vrijwilliger bij de groengroep van één van de binnentuinen in het Spijkerkwartier.

5.3 Subsidiemogelijkheden

Subsidieregeling Groenblauwe initiatieven

Met de subsidie Groenblauwe initiatieven geeft gemeente Arnhem meer ruimte aan ideeën om de stad te vergroenen, duurzaam lokaal voedsel te verbouwen en tuinen en huizen voor te bereiden op het veranderende klimaat. Met deze subsidie kunnen maatregelen worden uitgevoerd zoals het vergroenen van tuinen, gevels en daken, het afkoppelen en opvangen van regenwater en het aanleggen van groene en waterbergende voorzieningen.

Het Spijkerkwartier ligt binnen een focusgebied voor klimaatadaptatie van de gemeente Arnhem. Dit betekent dat de wijk extra kwetsbaar is voor hittestress en wateroverlast en daarom prioriteit heeft bij vergroening en klimaatmaatregelen. In focusgebieden is meer aandacht voor ondersteuning, stimulering en het versnellen van initiatieven die bijdragen aan verkoeling, wateropvang en een gezondere leefomgeving. Voor deze klimaatregelen kan je de subsidieregeling groenblauwe initiatieven aanvragen via <https://www.arnhem.nl/product/subsidie-groenblauwe-initiatieven/>

AANjaagfonds – gemeente Arnhem (t/m 2026)

Het AANjaagfonds ondersteunt bewonersinitiatieven in de opstartfase van plannen voor verduurzaming en klimaatadaptatie in de wijk. De subsidie is bedoeld voor proces- en organisatiekosten, zoals het organiseren van bijeenkomsten, communicatie (bijv. folders), en het inschakelen van een AANjager die helpt bij het uitwerken van het plan. Het fonds is een aanvulling op de Subsidieregeling Groenblauwe Initiatieven, die juist de uitvoering van plannen financiert. Aanvragen kan bij de Gemeente Arnhem tot 1 september 2026 via <https://www.arnhem.nl/product/subsidie-aanjaagfonds/>.

